

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1378-3396>

Котик Ю. В., Донецький національний університет імені Василя Стуса

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР

У статті зроблено спробу розкрити сутнісні характеристики економічної безпеки, її складові, роль та особливості. Розуміння національної безпеки України, як комплексу взаємопов'язаних складових, дає змогу винести на порядок денний її економічний вимір – провідний з-поміж інших: воєнного, енергетичного, інформаційного, демографічного та консолідуючого – політичного. Простежується еволюція організаційно-правових засад та інституцій державного управління, створених для гарантування економічної безпеки в умовах виникнення загроз та протидії їм у незалежній Україні, надано оцінку ефективності їх діяльності, виокремлено слабкі сторони економічної системи України, які загрожують національній безпеці держави, та шляхи їх подолання. Доведено взаємозалежність та узгодженість економічної безпеки України та національних економічних інтересів України та їх безпосередній вплив не лише на економічний, а й політичний суверенітет нашої держави. Стверджується, що розуміння сутності економічної безпеки України, як засобу захисту власних інтересів політичною елітою та повільне зростання економічної культури пересічних громадян, є загрозами для економічної безпеки держави. Зосереджено увагу на необхідності завершення розпочатих реформ, зокрема, посилення захисту приватної власності, зміни правоохоронної системи та ініціювання невідкладних реформ і заходів – велика приватизація корпоративного управління державних підприємств, підвищення низького рівня економічної грамотності населення, дерегуляції економіки, інноваційна модернізація промисловості, поліпшення статусу регіональних інституцій, подальша економізація зовнішньої політики задля розширення географії та зростання потужності українського експорту, врегулювання ефективності інститутів економічної дипломатії. Наголошується, що для захисту держави бракує не лише професійної оцінки економічного виміру національної безпеки і декларування реформ, а й патріотів-реформаторів, які мають здобути підтримку і розуміння у суспільстві.

Ключові слова: національна безпека, економічна безпека України, національні економічні інтереси, нормативно-правові акти, індикатори економічної безпеки.

Постановка проблеми

Актуальність проблеми економічної безпеки у XXI ст. визначається її багатовимірністю, динамічністю та багатоаспектністю, що є наслідком змін світового порядку, зростання ролі недержавних акторів, трансформацією її розуміння від економічної безпеки держави до соціально-економічної безпеки людини в умовах виникнення нових глобалізаційних загроз. Однак як на глобальному рівні, так і на мікрорівні, нинішній стан розвитку цивілізації спонукає людину усвідомити, що водночас із задоволенням щораз більших потреб, перед нею прямо пропорційно постають нові загрози безпеки життєдіяльності, економічні зокрема. У контексті України турбулентність світових геополітичних процесів, ускладнення міжнародного становища та соціально-економічного розвитку української держави загрожують інтересам її громадян, діяльності суб'єктів господарювання та усталеного розвитку держави. Усе це спонукає широкі верстви українського суспільства до пошуку дієвих заходів розв'язання назрілих практичних проблем щодо сприяння поступальному розвитку економічної системи України, як одного з провідних аспектів гарантування національної економічної безпеки. Водночас, розуміння національної безпеки України, як комплексу взаємопов'язаних складових, дає змогу винести на порядок денний її економічний вимір, як один із головних з-поміж інших: воєнного, енергетичного, інформаційного, демографічного та консолідуючого – політичного. Власне такий підхід уможливило розуміння Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [1], передбачає розробку не лише Стратегії економічної безпеки України [2], але і ще чотирнадцяти безпекових стратегій та програм [1], усвідомлення масштабів проблеми та здійснення нашої наукової розвідки комплексно.

Мета дослідження – з'ясувати сутність економічного виміру національної безпеки України, простежити еволюцію організаційно-правових засад та інституцій державного управління, створених для гарантування економічної безпеки в умовах виникнення загроз та їх протидії у незалежній Україні, надати функціональну оцінку ефективності їх діяльності, виокремити слабкі сторони економічної системи України, які несуть виклики національній безпеці держави та акцентувати увагу на засобах їх подолання. Плануємо довести взаємозалежність та узгодженість економічної безпеки України та національних економічних інтересів України і їх безпосередній вплив не лише на економічний, а і політичний суверенітет нашої держави.

Для розв'язання поставлених завдань нами передбачено: розгляд поняття економічної безпеки держави із застосуванням «широкого підходу» Копенгагенської школи теорії міжнародної безпеки; визначення ступеня економічної безпеки України та її складових і впливовість на інші сектори безпеки, розкриття внутрішніх та зовнішніх економічних загроз національній безпеці України в умовах гібридної війни Російської Федерації проти України.

Теоретично наша робота має такі методологічні опори. Перша з них – це підхід до розуміння міжнародної безпеки, який сформувався у межах Копенгагенської школи, у працях її засновників Б. Бузана та О. Вейвера. Позаяк сформульована ними концепція регіонального комплексу безпеки передбачає п'ять секторів безпеки, включно з економічним, інтегруючим серед яких є політичний [3], ми адаптуємо її до національного рівня – держави, як одного з провідних суб'єктів міжнародної безпеки. Друга точка опори полягає у розумінні економічної безпеки держави як системи взаємодії суб'єктів: державних та недержавних інституцій, суспільства, окремих громадян для втілення та захисту національних інтересів шляхом гарантування сталого та поступального розвитку конкурентоспроможної національної економіки, інтеграції України в європейський економічний простір, розвитку взаємовигідного економічного співробітництва з іншими акторами, в умовах внутрішніх та зовнішніх загроз з метою їх запобігання, протидії та нейтралізації. Третя опора – це застосування «гуманістичного підходу», який полягає у розумінні того, що як пріоритетний елемент національної безпеки є безпека життя людини, а отже відповідає парадигмі ХХІ ст.: «життя людини є найбільша цінність». Водночас ми виходимо з того, що методи і засоби управління у сфері економічної безпеки мають специфіку, позаяк визначаються одночасно інтересами громадян, суб'єктів господарювання і ринкової інфраструктури та держави.

Вимоги до обсягу публікації не дають змоги розкрити увесь спектр питань з обраної проблематики, тому ми зосередимося на трьох аспектах: становлення нормативно-правової бази економічної безпеки України; формування інституцій, що гарантують її втілення; характеристика стану економічної безпеки України в умовах гібридної російсько-української війни. За відсутності усталеної класифікації елементів економічної безпеки ми будемо опиратися на запропоновану «Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року», а саме структуру: фінансова, виробнича, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна та зовнішньоекономічна з поглибленим розглядом останньої, тому що вона належить до напрямку нашого поглибленого інтересу. Вважаємо, що проблема визначення ступеня економічної безпеки України є досить складною й тісно пов'язана з такими показниками економіки, як «економічне зростання» і «стійкість соціально-економічної системи».

Аналіз останніх досліджень

Питання економічної безпеки України досліджується вітчизняними науковими колами та жваво обговорюється на рівні експертів та громадськості з початком доби незалежності. Поступово дискусія набула кількісних та якісних вимірів. У перше десятиріччя незалежності наукові праці присвячувались обґрунтуванню дефініції «економічна безпека», сутнісним характеристикам, її взаємозв'язку зі станом та ефективністю економіки та зовнішніми і внутрішніми загрозами, що дало можливість зробити певні теоретичні узагальнення [4,5,6]. Чи не вперше у 1999 році було розроблено Концепцію економічної безпеки України Інститутом економічного прогнозування (керівник проекту В. Геєць) [7]. У подальшому науковці зосередилися на висвітленні окремих питань нашої проблематики. Економічна безпека як комплекс захисту національних інтересів та базова умова їх дотримання і реалізації розглядається у праці М. Пендюри [8]. Окремим складовим системи економічної безпеки України присвячені наукові доробки: Т. Іванової [9], а саме еколого-економічній безпеці, М. Єрмошенка [10] – фінансовій, О. Вовчак [11]. – банківській та інвестиційній, І. Вислоцької [12] – соціальній. Осмислення наслідків Революції Гідності та подій російсько-української війни не лише істотно змінило погляд українського суспільства на сутність та значення економічної безпеки України, а і сприяло появі наукових праць, які висвітлюють досліджувану нами проблему

системно, різнопланово та багаторівнево [13,14,15]. Важливу емпіричну базу для наукового дослідження створюють статистичні матеріали Міністерства фінансів України, щорічні огляди ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма» за підтримки Фонду ім. Ф. Еберта та, головне, розуміння інституціонально-нормативних засад гарантування економічної безпеки України надають документи органів державної влади [17, 19, 23, 38, 39].

Виклад основного матеріалу

Визначення сутності економічної безпеки, її функцій, завдань, складових елементів та взаємодії між ними і практичного втілення є актуальними питаннями сьогодення, тому що остаточно не визначеними є об'єкт, типи та межі суб'єктності, особливості алгоритму процесу дії, мінливість, як результат впливу динамічного розвитку суспільства. Еволюція формування поняття та функцій економічної безпеки у контексті національної бере початок із середини XIX ст. з виокремленням економічної безпеки, як визначальної, у теорії марксизму та виникненням кемалістської концепції Ф. Ліста, яка полягала у розумінні протекціоністської політики держави як форми протидії загрозам для економіки слабких держав, що виникають від зовнішньоекономічної вільної конкуренції, що сповідують високотехнологічні країни на міжнародній арені. У 30-х роках XX ст. кейнсіанська економічна концепція, втілена Ф. Рузвельтом у США під час Великої депресії дефініції «економічна безпека», надала нового змісту – це система заходів протидії не лише зовнішнім, а і внутрішнім загрозам, які становлять небезпеку для успішного функціонування економіки держави (безробіття, перевиробництво, банкрутство). Новий підхід до розуміння національної економічної безпеки, інституційний сформувався у кінці XX ст. і полягає у розумінні проблеми національної економічної безпеки як системи ефективного функціонування органів державного управління та протидії бюрократизму, корупції розвитку тіньової економіки. Саме завдяки міжнародній інституції – ООН, у 1985 р. на 40-й сесії Генасамблеї ООН було сформовано визначення економічної безпеки міжнародною спільнотою [16].

Питання економічної безпеки України безпосередньо пов'язане із проголошенням незалежної держави. Хоча формування нормативно-правового підґрунтя розпочалось ще з прийняттям Декларації про державний суверенітет, у якій проголошено економічну самостійність УРСР як суверенної незалежної держави: право українського народу на володіння, користування та розпорядження національного багатства України, створення власної банківської, фінансової, митної та податкової системи, створення національного банку України (далі НБУ), а за потреби і зовнішньоекономічного банку, формування державного бюджету, захист усіх форм власності [17]. У контексті Декларації про державний суверенітет Верховною Радою УРСР 3 серпня 1990 р. було прийнято Закон «Про економічну самостійність Української РСР», де закріплено право на самостійне визначення стратегії соціально-економічного розвитку республіки, яка відповідає інтересам народу України. Створювались власна фінансова, банківська, митна та податкова системи, законодавче підґрунтя для налагодження зовнішньоекономічної діяльності, задекларовано поступовий перехід до ринкової економіки та захист економічних інтересів УРСР. Визначалась зростаюча роль місцевих органів влади в економічному самоврядуванні на відповідних адміністративних територіях [18]. В умовах загострення відносин республіки із союзним центром постало нагальне питання розбудови інституцій УРСР для забезпечення економічної безпеки. Законом УРСР «Про перелік міністерств та інші центральні органи державного управління Української РСР» [19] від 13 травня 1991 р. затверджувався перелік реорганізованих міністерств та державних комітетів УРСР, у компетенції яких, прямо або опосередковано, перебувають питання економічної безпеки. Прийнятим 21 травня 1991 р. Законом УРСР «Про зміни та доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР у зв'язку із вдосконаленням системи державного управління» [20] Кабінет Міністрів УРСР (далі КМ України) проголошувався найвищим органом державного управління та затверджувалась його структура. 5 липня 1991 р. Законом УРСР «Про Президента Української РСР» запроваджувався інститут президенства в Україні, відповідно до якого Президент УРСР визнавався «найвищою посадовою особою Української держави й главою виконавчої влади» [21]. Акт проголошення незалежності України та результати всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року прийнятим законам УРСР надали статусу законів незалежної України. Схвалена раніше Постанова Верховної Ради України (далі ВР України) від 11 жовтня 1991 р. «Про утворення Ради оборони України» [22] та перелік законодавчих документів щодо створення судових органів влади України, в цілому, довершили формування системи державного управління національною безпекою України та її економічної складової. У березні 1992 р. ВР України затвердила «Основи національної економічної політики України» [23], які започаткували напрями ринкових реформ: роздержавлення,

приватизацію, структурну перебудову, модернізацію промисловості та сільського господарства. Лібералізація цін, запровадження в обіг купоно-карбованця, формування ринкової інфраструктури: діяльність товарних бірж, брокерських контор, вихід із рублевої зони у СНД, часткова переорієнтація у зовнішній торгівлі на захід, прийняття у квітні 1992 р. України до МВФ та підписання з ним меморандуму про проведення економічних реформ, угоди про партнерство та співробітництва з ЄС – стали вагомими кроками для розвитку конкурентоспроможної економіки України, що відповідало прагненням та національним інтересам її громадян, внутрішній та зовнішній безпеці держави. Водночас зроблені кроки спричинили появу економічних загроз, які виявили ступінь ефективності та дієвості створених нормативно-правової бази, інститутів та механізмів регулювання щодо гарантування економічної безпеки України. Загрозою для фінансового сектору стали низький рівень бюджетної дисципліни, властивості бюджетного дефіциту у відсотках до ВВП з 1991 по 1997 рр. від 13,7 до 6,6 [23], зростання соціальних видатків. Виробнича небезпека полягала у різкому падінні ВВП унаслідок скорочення виробництва товарів та послуг, високої матеріало- та енергоємності промислового виробництва, його низького технологічного рівня. Загрозою для зовнішньоекономічної безпеки України постала «газова голка Росії», яка у 1993 р. вплинула на підписання Масандрівських угод, що вже негативно позначилося не лише на економіці, а й на суверенітеті України. Однак найбільш небезпечною стала макроекономічна нестабільність, яка виявилась у гіперінфляції 1992 та 1993 рр., галопуючому зростанні цін на енергоносії, що сумарно з необдуманим копіюванням російських реформ та застосуванням методів «шокової терапії» за відсутності прямих інвестицій від МВФ і неконкурентності української продукції за кордоном спричинили економічну кризу в Україні. Стан економічної безпеки вплинув на соціальну сферу: номінальне зростання заробітної плати у 1992-1995 рр. досягло з 1,5 тис. купонів до декількох мільйонів [24], і водночас її реальне падіння, спричинене стрімким зростанням цін та «замороження» її виплати, стало початком соціальної напруги. У результаті, страйк шахтарів у 1993 році став не лише каталізатором у загостренні політичної кризи, вирішити яку намагались шляхом дострокових президентських виборів, а і аргументом, що доводить взаємозалежність та взаємовплив усіх секторів національної безпеки, економічного та політичного зокрема. Незадовільний стан економічної безпеки України у перші роки незалежності, який вплинув на тривалість кризових явищ в економічному і, як наслідок, політичному житті держави, пояснюється не стільки недосконалістю нормативно-правової бази, прорахунками у функціонуванні відповідних інститутів, як вузьким розумінням економічно неосвіченою радянською номенклатурою дефініції «економічна безпека», сукупністю внутрішніх загроз власним інтересам, що суперечили національним. Відсутність стратегії стабільного розвитку економіки та не усвідомлення пересічними громадянами викликів, які несуть закони функціонування ринку, перебування всієї нації у стані ейфорії щодо гарантованої допомоги розвинутих країн, як правило сусідів, у розв'язанні питань національної безпеки української держави – це неповний перелік загроз економічній безпеці України у перше п'ятиріччя незалежності.

Результатом інституційної кризи, яка полягала у протистоянні між гілками влади в Україні та вплинула на виникнення та перебіг політичної та економічної кризи, стало прийняття 28 червня 1996 р. Конституції України, у якій статтею 17 визначалось гарантування економічної та інформаційної безпеки найважливішою функцією держави [25]. Та найголовніше – Основний закон став правовою основою для формування цілісної інституційної системи економічної безпеки, яка налічує інститути державної влади, місцевого самоврядування, громадянського суспільства, суто економічні інститути, визначальний з яких власність. Окрім того, була створена правова база для утворення та функціонування Ради національної безпеки та оборони України (далі РНБО), яка відповідно до Закону України «Про Раду економічної безпеки і оборони України» від 5 березня 1998 року отримувала широке коло повноважень, одне з ключових, вживати заходів економічного характеру «відповідно до масштабу потенційних та реальних загроз національним інтересам України» [26]. Однак до складу РНБО, на момент створення, очільники міністерств, що відповідають безпосередньо за розв'язання економічних питань, не входили. Водночас волею Конституції України [25] та іншими законодавчими актами було запроваджено гривню національною валютою України, що надалі завдяки ефективним заходам НБУ та співпраці з іноземними фінансовими партнерами, а саме прив'язки дол. США до купонокарбованця, сприяло у подальшому до стабілізації гривні: наближення офіційного та комерційного курсу дол. США, підтримання курсу гривні щодо іноземних валют та прискорення руху грошей, а отже сприяло покращанню стану кредитно-фінансового ринку України. Поліпшення макроекономічних показників, проведення реформ з метою прискореного розвитку промисловості, ваучерна приватизація, розпаювання колгоспних земель та, головне,

співпраця з міжнародними інституціями, що надали «порцію фінансової довіри» для зростання економічної стабільності української держави, сприяли розумінню вагомості значення економічного виміру національної безпеки у посланні Президента України до ВР України від 23 лютого 2000 р. У ньому визначались завдання для досягнення реального економічного зростання з метою розв'язання насамперед соціальних питань, посилення фінансової та технологічної безпеки, здійснення довгострокових пріоритетних заходів для успішного ведення енергетичної, продовольчої та екологічної політики [27].

Закон України «Про основи національної безпеки України» від 16 червня 2003 р. дав тлумачення сутності національної безпеки, конкретизував загрози національним інтересам України й економічним зокрема, у сферах боротьби з корупцією, фінансової, банківської, соціальної та інвестиційної політики, захисту інформаційних технологій, енергетики, функціонування природних монополій та довкілля. Серед пріоритетів національних інтересів визначним стало «створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки, забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення, збереження та зміцнення науково-технологічного потенціалу, утвердження інноваційної моделі розвитку» [28]. Серед загроз в економічній сфері виокремлювались: «істотне скорочення внутрішнього валового продукту, неефективність антимонопольної політики держави», стрімке зростання тіньової економіки, домінування у діяльності управлінських структур особистих інтересів над національними [там само]. І хоча на основі цього закону не було розроблено економічної стратегії, він став першим загальнодержавним нормативно-правовим актом у якому було відведено значну увагу елементам та складовим економічної безпеки.

Окрім розглянутих, нормативно-правову базу регулювання питань економічної безпеки України розширили Закони України «Про Службу безпеки України», «Про Національний банк України», «Про місцеві державні адміністрації». Потрібно зауважити, що систему нормативно-правових документів щодо забезпечення економічної безпеки України у 2000-2010 рр. суттєво доповнило та деталізувало прийняття Кримінального, Цивільного, Податкового та Бюджетного кодексів. Важливим кроком до ефективної оцінки та вимірності економічної безпеки стала розробка Міністерством економіки України Методики розрахунку рівня економічної безпеки України, у якій визначені критерії та індикатори економічної безпеки, їх граничні та порогові значення, розроблено алгоритм обрахування інтегрального індексу економічної безпеки [29]. У 2013 р. було прийнята нова редакція Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Відтоді інтегральний індекс економічної безпеки розраховується на основі дев'яти субіндексів – складових економічної безпеки. Окрім того, документ доповнено переліком індикаторів та джерел вхідної інформації за складовими економічної безпеки [30]. Створення і використання Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України постало альтернативою і водночас доповненням рейтингу міжнародної конкурентоспроможності держав, який визначається Світовим економічним форумом (СЕФ) і ранжуванням країн за індексом глобальної конкурентоспроможності, вираховується на основі дванадцяти ustalених параметрів [31].

Для формування організаційно-правових засад державного управління гарантування економічної безпеки вагомим кроком стало прийняття 12 лютого 2007 р. Стратегії національної безпеки України, яка визначила стан економічної безпеки держави, перелік викликів та загроз для неї, стратегічні пріоритети політики національної безпеки, зокрема «забезпечення прийнятного рівня економічної безпеки, що неможливо без здійснення структурної перебудови і підвищення конкурентоспроможності національної економіки» [32]. Важливо, що, окрім внутрішньо безпекових заходів, серед кроків для створення сприятливих зовнішніх умов щодо гарантування безпеки держави передбачались дії для захисту українських громадян та їхніх інтересів за кордоном; вирішення з Румунією спірних питань щодо проходження кордонів по континентальному шельфу, формування зони вільної торгівлі з ЄС, створення фундаменту для повноправного членства України в Європейському співтоваристві, поглиблення всестороннього співробітництва з країнами східноєвропейського регіону щодо формування спільної енергетичної політики у сфері транзиту енергоносіїв [там само]. Редакція Стратегії національної безпеки України 2012 р. принципово відрізняється лише вилученням згадки про співпрацю з НАТО, визнанням «критичної зовнішньої залежності національної економіки» та більш нагальними для національної безпеки внутрішніх викликів [33].

Нарешті, аналізуючи повноваження державних суб'єктів, що гарантують економічну безпеку, умовно можна виділити два рівні управління: перший – загальнодержавний (стратегічний), до якого належать ВР України, Президент України, КМУ, РНБО України, НБУ, міністерства та центральні

відомства і другий – регіональний та місцевий (тактичний), представлений державними адміністраціями, радами та виконками різних рівнів.

Отже, після декларування у Конституції України гарантії економічної безпеки як головної функції держави станом на початок 2014 р., була значно вдосконалена нормативно-правова база гарантування економічної безпеки та інституціональна система для підвищення ефективності її втілення. Однак у практичному вимірі ступінь реалізації визначених завдань шляхом проведення реформ та невідкладних заходів не задовільняв українське суспільство, а загрози та виклики економічній безпеці лише зростали. Після розпаду СРСР Україна мала значні економічні стартові можливості та природні ресурси. За рівнем розвитку промисловості та сільського господарства, транспорту та енергетики наша держава перебувала на рівні з країнами Східної Європи. Однак переважна більшість з них швидко пройшли постсоціалістичну трансформацію, шляхом успішного проведення ринкових реформ, та відновили сталість і поступальний розвиток економіки. Україна ж не проводила реформ, зводила з ними або не доводила до завершення. Проведена цінова та торговельна лібералізація призвела до різкого падіння показників життєвого рівня населення, приватизація – до глибокої майнової диференціації громадян, податкові реформи виявились не ефективними та «загнали» частину економіки в тінь, реформи ринку праці зробили найманих працівників незахищеними перед роботодавцями, верховенство права не стало нормативним ідеалом української системи права, а антикорупційні органи виявились не дієвими та скомпроментували себе у суспільстві. Найбільшими внутрішньоекономічними загрозами постали: становлення олігархічного капіталізму, як наслідок, монополізація економіки в інтересах фінансово-промислових груп, тотальна корупція, зарегульованість економіки, зростаючий дефіцит бюджету та державного боргу, «інвестиційний голод». Серед зовнішньоекономічних загроз – це хронічно від'ємне зовнішньоторговельне сальдо, особливо з головним партнером на 2014 рік – Росією, переважна частка в експорті сировини або ж товарів з малою доданою вартістю, відкритість економіки на рівні 50% [34], що робить її уразливою від впливу зовнішніх чинників: світових економічних криз, політика протекціонізму інших держав, складність у розв'язанні ергатичного питання: «газові війни» з Росією за часів президенства В. Ющенка та пряма загроза національній безпеці після підписання «Харківських угод» Президентом України В. Януковичем. Та головне, незмінним було «вузьке» розуміння провладною меншістю сутності економічної безпеки як засобу захисту та збільшення своїх активів шляхом використання державних механізмів від українських громадян та негативного впливу зовнішніх факторів, що суперечило демократичним принципам розбудови України, стало загрожувати базовим життєвим інтересам пересічних українців, їх прагненню до єднання з європейським товариством, і є однією з вагомих причин Революції Гідності.

Революція та російсько-українська війна виявили тригерні точки у розвитку української держави та її секторів безпеки і економічного зокрема. Для подолання проблем спочатку необхідно було провести економічний аудит. Такий шлях обирали Естонія, Польща, Китай, Туреччина. Завдяки єдності у роботі команди державних та громадських експертів у цих країнах були створені чіткі стратегії, втілення яких дали поштовх до значного збільшення ВВП. З 1991 року ВВП України зменшився на 28%, водночас, як ВВП Польщі зріс на 213%, а Туреччини – на 240% [35]. ВВП Туреччини на душу населення у 2019 році становив 15 069 дол. США, водночас, як в Україні – лише 3 106 дол. США [там само]. Україна за цей період перетворилась на ресурсний придаток світового ринку. Тому, завдяки проведеному Економічному аудиту України, над яким працювали понад 300 експертів, 20 експертних груп, 16 провідних think tanks, були визначені напрями розвитку, які гарантуватимуть зростання економіки [36]. За оцінками фахівців, втрачений потенціал України за роки незалежності становить 1 трлн дол. США [там само]. Для проведення аудиту було вивчено найбільш прийнятний досвід застосування широкого спектру державних механізмів гарантування економічної безпеки країн Європейського Союзу (далі ЄС).

За розрахунками Міністерства економіки України, стан економічної безпеки України до 2014 р. погіршувався з оцінкою від «не задовільний» до «небезпечний» [37]. Для протидії щораз більшим загрозам економічній безпеці було прийнято ряд нормативно-правових документів та невідкладних заходів. Затверджена Президентом України 6 травня 2015 р. Стратегія національної безпеки України принципово відрізнялась від попередньої проголошенням однією з головних її цілей інтеграцію України до ЄС та НАТО, визначенням, в умовах російської агресії, одними з найбільших загроз національній безпеці України: поширення корупції, деградація державної служби держави [38]. Історичне підписання Угоди про Асоціацію України з ЄС у 2014 р. та набрання чинності її економічної складової з 1 січня 2016 р. сприяло посиленню співпраці в економічному секторі шляхом створення

зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, переорієнтування експорту України зі Сходу на Захід, отримання режиму максимального сприяння для доступу українських товарів на ринки ЄС, посиленню боротьби з корупцією, захисту прав споживача, зростанню інвестицій в українську промисловість та сільське господарство, а головне, зближення України з ЄС на основі європейських цінностей [39]. Закон України «Про національну безпеку України», прийнятий 21 червня 2018 р., затвердив інтеграцію України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір та набуття членства в ЄС як фундаментальні інтереси України [40]. Окрім того, він закріплював захист людини метою державної політики у сфері національної оборони, що мало фундаментальне значення для прийняття 14 вересня 2020 р. Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [1], першої стратегії, прийнятої саме на основах відповідного закону. Стратегія національної безпеки вперше визначала життя, здоров'я, честь, гідність людини найвищою цінністю та закріпила розуміння безпосереднього взаємозв'язку між життям людини та безпекою держави. Окрім цього, вперше визначались три засади державної політики у сфері національної безпеки: стримування, стійкість, взаємодія. Стратегією нацбезпеки України окреслені її складові, для нормативно-правового забезпечення яких передбачено прийняття ще п'ятнадцяти стратегічних документів, зокрема Стратегії економічної безпеки. Указом Президента України від 11 серпня вперше було прийнято Стратегію економічного розвитку до 2025 р., яка визначала шляхи досягнення цілей та пріоритетів національних інтересів у сфері гарантування економічної безпеки, найголовніші з яких – це сталий розвиток економіки, інтеграція України в європейський економічний простір та розвиток рівноправного взаємовигідного співробітництва з іншими країнами [41].

Отже, розглянуті нормативно-правові акти внесли позитивні зміни у подолання напруги від загроз економічній безпеці України. Цьому також сприяли інституційні перетворення. Окрім створеного у 2016 р. Національного антикорупційного бюро України з метою протидії корупційним правопорушенням, які загрожують національній безпеці, у 2017 р. в структурі Апарату РНБО України запроваджувалась Служба з питань економічної, соціальної та енергетичної безпеки [42]. А 28 січня 2021 р. набув чинності ЗУ «Про Бюро економічної безпеки України», на яке покладено функції проведення аналітичної роботи, пов'язаної з оцінюванням загроз економічній безпеці держави [43]. У контексті гарантування зовнішньоекономічної безпеки України, нового виміру та ступеня реалізації набула економізація зовнішньої політики України, яку було втілено у створенні у структурі МЗС України Директорату економічної дипломатії, Департаменту ЄС та НАТО та Ради експортерів й інвесторів при МЗС України [44], та окремо, державного експортно-кредитного агентства (далі ЕКА), як інструменту реалізації експортної стратегії держави, а також схвалення у грудні 2017 р. Експортної стратегії України на 2017-2021 рр. [45].

Потрібно зазначити, що завдяки трансформації громадянського суспільства після Революції Гідності воно постає активним актором впливу на всі сфери життя суспільства. Консультування, експортування, оцінку та пропозиції щодо гарантування економічної безпеки України надають Громадська організація «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Громадська організація «Агентство економічного розвитку», «Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова», впливовість яких на прийняття державних рішень лише зростатиме після прийняття ЗУ «Про публічні консультації» [46].

Однак прийняті законодавчі ініціативи та інституційні заходи стан економічної безпеки поліпшили лише частково. Рівень економічної безпеки України станом на 2019 р. визначався 43% від оптимального значення, а за підсумками першого півріччя 2020 р. лише 41% – це зона оцінки «незадовільно» за розрахунками, зробленими відповідно до Методичних рекомендацій Міністерства економіки України [41]. А стан складових системи економічної безпеки, зокрема, фінансової відповідно 39% і 38%, інвестиційно-інноваційної – 31% і 29%, макроекономічної – 45% і 39% на межі оцінки «небезпечний» [там само].

Попри зовнішні причини погіршення стану економічної безпеки України: вплив гібридної російсько-української війни на зниження ціни українських активів, збільшення інфляційних ризиків і відтік капіталів та карантинних заходів, запроваджених в Україні та усьому світі внаслідок поширення COVID-19, вагомими і багато з яких хронічними є внутрішні: постійний дефіцит державного бюджету та значні боргові зобов'язання, зношення основних засобів підприємств, критично низький рівень іноземних інвестицій, диспропорції на ринку праці та у структурі національного виробництва. Окрім того, небезпека добудови газогону «Північний потік-2», демографічні проблеми, подальше зростання трудової міграції, загострення внутрішньополітичної боротьби доводять взаємовплив та взаємозв'язок усіх секторів безпеки, й економічного включно.

Хоча у 2021 р. КМ України прозвітував про окремі успіхи у соціально-економічному розвитку держави, а саме: системне підвищення пенсій, «авіаційний безвіз» з ЄС, перевиконання доходів Держбюджету на 5% [47], зростання золото-валютних резервів до дев'ятирічного максимуму в еквіваленті 31,614 млрд дол. США [48], рекордні збір врожаю зернових та ВВП у доларовому еквіваленті, розв'язання питання забезпечення сталого розвитку економіки України та протидії її дестабілізації потребує комплексу невідкладних заходів. Це завершення початих реформ, зокрема, посилення захисту приватної власності, подолання компромісності земельної реформи; зміни правоохоронної системи. Серед необхідних та пріоритетних реформ і заходів – велика приватизація, реформа корпоративного управління державних підприємств, подолання низького рівня економічної грамотності населення, дерегуляції економіки, інноваційна модернізація промисловості, підвищення рівня регіональних інституцій, подальша економізація зовнішньої політики для розширення географії та зростання потужності українського експорту, зростання ефективності інститутів економічної дипломатії. Однак, на думку послів країн «Великої сімки», яку ми всеціло поділяємо, головною проблемою залишається не ухвалення ключових законодавчих актів, а їх імплементація завдяки копіткій праці і безкомпромісній позиції фахівців-патріотів для досягнення відчутних результатів всіма українцями [49].

Висновки

Як підсумок зробленого дослідження маємо підстави дійти такого висновку.

До об'єктів національної безпеки належать люди і громадяни, суспільство, держава, тому економічна безпека, як її складова, враховуючи особливості прояву, методів та засобів управління, спрямована на гарантування поступального розвитку та захисту людини – виробника, суб'єктів підприємницької діяльності і ринкової інфраструктури, економіки держави.

Особливості становлення незалежної України доводять взаємозалежність та взаємовпливовість усіх секторів національної безпеки.

Аналіз становлення нормативно-правової бази управління гарантуванням економічної безпеки України свідчить про брак системності та стратегічного розуміння економічної безпеки як визначальної, окремої сфери національної безпеки до 2015 р.

Еволюція законодавчої бази та інституцій, що її втілюють, та реальна економічна оцінка їх ефективності, підтверджена станом економіки України, доводять розуміння сутності економічної безпеки держави українською політичною елітою «вузько», лише як засіб захисту власних інтересів.

Не зважаючи на прийняття стратегічних документів та створення інституцій для їх імплементації, в умовах гібридної російсько-української війни, кардинальних змін у протидії загрозам економічній безпеці України не має. Сьогодні для захисту держави бракує не стільки професійної оцінки економічного виміру національної безпеки і декларування реформ, як патріотів-реформаторів та підтримки і розуміння їх суспільством.

Бібліографічний список:

1. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни». Затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.
URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення 20.12.21).
2. Уряд схвалив проект Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року.
URL.: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-proekt-strategiyi-ekonomichnoyi-bezpeki-ukrayini-na-period-do-2025-roku> (дата звернення 20.12.21).
3. Buzan B., Wæver O., Wilde de J. Security. A Framework for Analysis. London: Lynne Rienner Publishers, 1998. 240 p.
4. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. К.: Либра. 1999. 462 с.
5. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави / Г. Пастернак-Таранушенко; під ред. проф. Б. Кравченка. К.: Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України, 1994. 140 с.
6. Ревенко А. Проблеми формування національної економічної безпеки України / А. Ревенко // Економіка України. 1993. № 11. С.14-18.
7. Концепція економічної безпеки України / Інститут економічного прогнозування. К.: Логос. 1999. 56 с.
8. Пендюра М. М. Національна безпека України в контексті сучасних європейських геополітичних трансформацій: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. К.: 2005. 20 с.
9. Іванова Т.В. Державне управління еколого-економічною безпекою як умова сталого розвитку України: дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / Іванова Тамара Вікторівна; Акад. муніцип. упр. К., 2011. 406 с.
10. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наук. моногр. / Микола Миколайович Єрмошенко, Кіра Сергіївна Горячева. К.: Національна академія управління, 2010. 232 с.

11. Вовчак І.Д. Банківські інвестиції та економічна безпека держави / Економічна безпека України: стан, проблеми та перспективи. Тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції. 22 квітня 2016 р. С.57-61.
12. Вислоцька І.Т. Місце середнього класу в системі економічної безпеки держави / Економічна безпека України: стан, проблеми та перспективи. Тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції. 22 квітня 2016 р. С.48-53.
13. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення : монографія / Криштанович М.Ф., Пушак Я.Я., Флейчук М.І., Франчук В.І. Львів : Сполом, 2020. 418 с.
14. Бандурка О.М. Економічна безпека України: виклики та загрози.
URL.: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10499>
15. Грінченко А.Ю. Удосконалення механізмів забезпечення економічної безпеки України: теорія, методологія, практика дис. д-ра екон. наук: 21.04.01 / Грінченко Андрій Юрійович; Національний інститут стратегічних досліджень. К., 2021. 431 с.
16. Шемчук В.В. Економічна та інформаційна безпека держави: правові аспекти співвідношення.
URL.: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/..pdf?>
17. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р.
URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення 22.12.21).
18. Закон «Про економічну самостійність Української РСР» від 3 серпня 1990 року.
URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-12#Text> (дата звернення 20.12.21).
19. Закон УРСР «Про перелік міністерств та інші центральні органи державного управління Української РСР» від 13 травня 1991 року URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030%D0%B1-12#Text> (дата звернення 21.12.21).
20. Закон УРСР «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР у зв'язку з вдосконаленням системи державного управління» від 21 травня 1991 року
URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1048-12#Text> (дата звернення 24.12.21).
21. Закон УРСР «Про Президента Української РСР» від 5 липня 1991 року.
URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1295-12#Text> (дата звернення 20.12.21).
22. Постанова Верховної Ради України від 11 жовтня 1991 р. «Про утворення Ради оборони України»
URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1658-12#Text> (дата звернення 20.12.21).
23. Зведений бюджет України у 1992 – 2006 роках.
URL.: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/fin/fin_ric/fin_u/2003.html (дата звернення 26.12.21).
24. Цена на газ в Україні: как стоимость менялась в 1992-2020 годах
URL.: <https://ru.slovoidilo.ua/2020/07/21/infografika/obshhestvo/cena-gaz-ukraine-kak-stoimost-menyalas-1992-2020-godah> (дата звернення 25.12.21).
25. Конституція України URL.: kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini.htm (дата звернення 27.12.21).
26. Закон України «Про Раду економічної безпеки і оборони України» від 5 березня 1998 року
URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 27.12.21).
27. Послання Президента України до Верховної Ради від 23 лютого 2000 року
URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276%D0%B0/2000#Text> (дата звернення 27.12.21).
28. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 16 червня 2003 року.
URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
29. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 2 березня 2007 року URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text> (дата звернення 27.12.21).
30. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року.
URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення 28.12.21).
31. Вареник В.М. Аналіз методик розрахунку економічної безпеки України. Академічний огляд. 2016. №1(44). С.70-79.
32. Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» від 12 лютого 2007 р.
URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/1052007-5496> (дата звернення 28.12.21).
33. Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» від 8 серпня 2012 р.
URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007> (дата звернення 28.12.21).
34. Дернова І.А. Зовнішньоторгівельна відкритість національної економіки: статистична оцінка. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 2 (19). С.410-414.
35. Длігач А. Успішна країна – результат впровадження чіткої стратегії економічного зростання.
URL.: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/10/16/666329/> (дата звернення 28.12.21).
36. Уряд презентував Економічний аудит України. URL.: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/uryad-prezentuvav-ekonomichnyj-audit-ukrayiny/> (дата звернення 28.12.21).
37. Указ Президента України. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»
URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (дата звернення 28.12.21).

38. Указ Президента України. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> (дата звернення 29.12.21).
39. Угода про асоціацію Україна-ЄС: дороговказ реформ URL.: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=6ed4cae3-76be-1b45-8ca0-596acd131646&groupId=252038
40. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року URL.: <https://ips.ligazakon.net/document/T182469?an=4> (дата звернення 29.12.21).
41. Указ Президента України. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (дата звернення 29.12.21).
42. Указ Президента України від 14 квітня 2017 року «Про деякі питання Апарату Ради національної безпеки і оборони України». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109/2017#n6> (дата звернення 29.12.21).
43. Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28 січня 2021 р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (дата звернення 29.12.21).
44. Структура. Міністерство закордонних справ України. URL.: <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/struktura> (дата звернення 29.12.21).
45. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки» від 27.12.2017 р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-#Text> (дата звернення 30.12.2021).
46. Прийнято за основу проект Закону «Про публічні консультації» URL.: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/204518.html> (дата звернення 30.12.21).
47. Доходи держбюджету перевищили на 5%. Економічна правда. URL.: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/11/2/679301/> (дата звернення 30.12.21).
48. В Украине рекордно выросли валютные резервы. URL.: <https://www.rbc.ua/rus/stylar/ukraine-rekordno-vyrosli-valyutnye-rezervy-1631090735.html> (дата звернення 20.12.21).
49. Послы G7 объявили приоритеты реформ в Украине на 2022 год. URL.: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2022/01/7/7132310/> (дата звернення 30.12.21).

Reference:

1. Strategiya nacional'noyi bezpeky` Ukrayiny` «Bezpeka lyudy`ny` – bezpeka krayiny`». Zatverdzhena Ukazom Prezy`denta Ukrayiny` vid 14 veresnya 2020 roku # 392/2020. URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (data zvernennya 20.12.21).
2. Uryad sxvaly`v proekt Strategiyi ekonomichnoyi bezpeky` Ukrayiny` na period do 2025 roku. URL.: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-proekt-strategiyi-ekonomichnoyi-bezpeki-ukrayini-na-period-do-2025-roku> (data zvernennya 20.12.21).
3. Buzan B., Wæver O., Wilde de J. Security. A Framework for Analysis. London: Lynne Rienner Publishers, 1998. 240 r.
4. Muntiyani V.I. Ekonomichna bezpeka ukrayiny`. K.: Ly`bra. 1999. 462 s.
5. Pasternak-Taranushenko G. Ekonomichna bezpeka derzhavy` / G. Pasternak-Taranushenko; pid red. prof. B. Kravchenka. K.: Insty`t derzhavnogo upravlinnya i samovryaduvannya pry` Kabineti Ministriv Ukrayiny`, 1994. 140 s.
6. Revenko A. Problemy` formuvannya nacional'noyi ekonomichnoyi bezpeky` Ukrayiny` / A. Revenko // Ekonomika Ukrayiny`. 1993. # 11. S.14-18.
7. Koncepciya ekonomichnoyi bezpeky` Ukrayiny` / Insty`t ekonomichnogo prognozuvannya. K.: Logos. 1999. 56 s.
8. Pendyura M. M. Nacional`na bezpeka Ukrayiny` v konteksti suchasny`x yevropejs`ky`x geopolity`chny`x transformacij: dy`s. kand. yury`d. nauk: specz. 12.00.01. K.: 2005. 20 s.
9. Ivanova T.V. Derzhavne upravlinnya ekologo-ekonomichnoyu bezpekoyu yak umova stalogo rozvy`tku Ukrayiny`: dy`s. d-ra nauk z derzh. upr.: 25.00.02 / Ivanova Tamara Viktorivna; Akad. municy`p. upr. K., 2011. 406 s.
10. Yermoshenko M.M., Goryacheva K.S. Finansova skladova ekonomichnoyi bezpeky`: derzhava i pidpry`yemstvo: nauk. monogr. / My`kola My`kolajovy`ch Yermoshenko, Kira Sergiyivna Goryacheva. K.: Nacional`na akademiya upravlinnya, 2010. 232 s.
11. Vovchak I.D. Bankivs`ki investy`ciyi ta ekonomichna bezpeka derzhavy` / Ekonomichna bezpeka Ukrayiny`: stan, problemy` ta perspekty`vy`. Tezy` dopovidej uchasny`kiv Vseukrayins`koyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi. 22 kvitnya 2016 r. S.57-61.
12. Vy`slocz`ka I.T. Misce seredn`ogo klasu v sy`stemi ekonomichnoyi bezpeky` derzhavy` / Ekonomichna bezpeka Ukrayiny`: stan, problemy` ta perspekty`vy`. Tezy` dopovidej uchasny`kiv Vseukrayins`koyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi. 22 kvitnya 2016 r. S.48-53.
13. Derzhavna polity`ka zabezpechennya nacional'noyi bezpeky` Ukrayiny`: osnovni napryamky` ta osobly`vosti zdzijsnennya. : monografiya / Kry`shtanovy`ch M.F., Pushak Ya.Ya., Flejchuk M.I., Franchuk V.I. L`viv : Spolom, 2020. 418 s. :
14. Bandurka O.M. Ekonomichna bezpeka Ukrayiny`: vy`kly`ky` ta zagrozy`. URL.: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10499>

15. Grinenko A.Yu. Udoshkonalennya mexanizmiv zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky` Ukrayiny` : teoriya, metodologiya, prakty`ka dy`s. d-ra ekon. nauk: 21.04.01 / Grinenko Andriy Yuriyovych; Nacional`ny`j instytut strategichny`x doslidzhen`. K., 2021. 431 s.
16. Shemchuk V.V. Ekonomichna ta informacijna bezpeka derzhavy` : pravovi aspekty` spivvidnoshennya. URL.: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/..pdf?>
17. Deklaraciya pro derzhavny`j suverenitet Ukrayiny` vid 16 ly`pnya 1990 r. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (data zvernennya 22.12.21).
18. Zakon «Pro ekonomichnu samostijnist` Ukrayins`koyi RSR» vid 3 serpnja 1990 roku. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-12#Text> (data zvernennya 20.12.21).
19. Zakon URSR «Pro perelik ministerstv ta inshi central`ni organy` derzhavnogo upravlinnya Ukrayins`koyi RSR» vid 13 travnja 1991 roku URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030%D0%B1-12#Text> (data zvernennya 21.12.21).
20. Zakon URSR «Pro zminy` i dopovnennya Konstytuciyi (Osnovnogo Zakonu) Ukrayins`koyi RSR u zvyazku z vdoshkonalennjam sy`stemy` derzhavnogo upravlinnya» vid 21 travnja 1991 roku URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1048-12#Text> (data zvernennya 24.12.21).
21. Zakon URSR «Pro Prezydenta Ukrayins`koyi RSR» vid 5 ly`pnya 1991 roku. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1295-12#Text> (data zvernennya 20.12.21).
22. Postanova Verhovnoyi Rady` Ukrayiny` vid 11 zhovtnya 1991 r. «Pro utvorennja Rady` oborony` Ukrayiny`» URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1658-12#Text> (data zvernennya 20.12.21).
23. Zvedeny`j byudzhet Ukrayiny` u 1992 – 2006 rokax. URL.: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/fin/fin_ric/fin_u/2003.html (data zvernennya 26.12.21).
24. Cena na gaz v Ukray`ni: kak stoy`most` menyalas` v 1992-2020 godax URL.: <https://ru.slovovidilo.ua/2020/07/21/infografika/obshhestvo/cena-gaz-ukraine-kak-stoimost-menyalas-1992-2020-godax> (data zvernennya 25.12.21).
25. Konstytuciya Ukrayiny` URL.: kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini.htm (data zvernennya 27.12.21).
26. Zakon Ukrayiny` «Pro Radu ekonomichnoyi bezpeky` i oborony` Ukrayiny`» vid 5 bereznja 1998 roku URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennya 27.12.21).
27. Poslannja Prezydenta Ukrayiny` do Verhovnoyi Rady` vid 23 lyutogo 2000 roku URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276%D0%B0/2000#Text> (data zvernennya 27.12.21).
28. Zakon Ukrayiny` «Pro osnovy` nacional`noyi bezpeky` Ukrayiny`» vid 16 chervnja 2003 roku. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
29. Nakaz Ministerstva ekonomiky` Ukrayiny` «Pro zatverzhennja metody`ky` rozrachunku rivnja ekonomichnoyi bezpeky` Ukrayiny`» vid 2 bereznja 2007 roku URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text> (data zvernennya 27.12.21).
30. Nakaz Ministerstva ekonomichnogo rozvy`tku i torgivli Ukrayiny` «Pro zatverzhennja Metody`chny`x rekomendacij shhodo rozrachunku rivnja ekonomichnoyi bezpeky` Ukrayiny`» vid 29 zhovtnja 2013 roku. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (data zvernennya 28.12.21).
31. Varenny`k V.M. Analiz metody`k rozrachunku ekonomichnoyi bezpeky` Ukrayiny`. Akademichny`j oglyad. 2016. #1(44). S.70-79.
32. Ukaz Prezydenta Ukrayiny` «Pro Strategiyu nacional`noyi bezpeky` Ukrayiny`» vid 12 lyutogo 2007 r. URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/1052007-5496> (data zvernennya 28.12.21).
33. Ukaz Prezydenta Ukrayiny` «Pro Strategiyu nacional`noyi bezpeky` Ukrayiny`» vid 8 serpnja 2012 r. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007> (data zvernennya 28.12.21).
34. Dernova I.A. Zovnishn`otorgiveln`na vidkry`tist` nacional`noyi ekonomiky`: staty`sty`chna ocinka. Sxidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya. 2019. Vy`p. 2 (19). S.410-414.
35. Dligach A. Uspishna krayina – rezul`tat vprovadzhennja chitkoyi strategiyi ekonomichnogo zrostannja. URL.: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/10/16/666329/> (data zvernennya 28.12.21).
36. Uryad prezentuvav Ekonomichny`j audyt Ukrayiny`. URL.: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/uryad-prezentuvav-ekonomichnyj-audit-ukrayiny/> (data zvernennya 28.12.21).
37. Ukaz Prezydenta Ukrayiny`. Pro rishennja Rady` nacional`noyi bezpeky` i oborony` Ukrayiny` vid 11 serpnja 2021 roku «Pro Strategiyu ekonomichnoyi bezpeky` Ukrayiny` na period do 2025 roku» URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (data zvernennya 28.12.21).
38. Ukaz Prezydenta Ukrayiny`. Pro rishennja Rady` nacional`noyi bezpeky` i oborony` Ukrayiny` vid 6 travnja 2015 roku «Pro Strategiyu nacional`noyi bezpeky` Ukrayiny`» URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> (data zvernennya 29.12.21).
39. Ugoda pro asociaciju Ukrayina-YeS: dorogovkaz reform URL.: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=6ed4cae3-76be-1b45-8ca0-596acd131646&groupId=252038
40. Zakon Ukrayiny` «Pro nacional`nu bezpeku Ukrayiny`» vid 21 chervnja 2018 roku URL.: <https://ips.ligazakon.net/document/T182469?an=4> (data zvernennya 29.12.21).
41. Ukaz Prezydenta Ukrayiny`. Pro rishennja Rady` nacional`noyi bezpeky` i oborony` Ukrayiny` vid 11 serpnja 2021 roku «Pro Strategiyu ekonomichnoyi bezpeky` Ukrayiny` na period do 2025 roku» URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (data zvernennya 29.12.21).

42. Ukaz Prezydenta Ukrainy` vid 14 kvitnya 2017 roku «Pro deyaki py`tannya Aparatu Rady` nacional`noyi bezpeky` i oborony` Ukrainy`». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109/2017#n6> (data zvernennya 29.12.21).
43. Zakon Ukrainy` « Pro Byuro ekonomichnoyi bezpeky` Ukrainy`» vid 28 sichnya 2021 r. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (data zvernennya 29.12.21).
44. Struktura. Ministerstvo zakordonny`x sprav Ukrainy`. URL.: <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/struktura> (data zvernennya 29.12.21).
45. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy` «Pro sxvalennya Eksportnoyi strategiyi Ukrainy` (“dorozhn`oyi karty”)” strategichnogo rozvy`tku torgivli) na 2017-2021 roky`» vid 27.12.2017 r. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-#Text> (data zvernennya 30.12.2021).
46. Pry`jnyato za osnovu proekt Zakonu «Pro publichni konsul`tatsiyi» URL.: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/204518.html> (data zvernennya 30.12.21).
47. Doxody` derzhbyudzhetu perevy`konaly` na 5%. Ekonomichna pravda. URL.: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/11/2/679301/> (data zvernennya 30.12.21).
48. V Ukraini rekordno vyrosly` valyutnye rezervy. URL.: <https://www.rbc.ua/rus/stylar/ukraine-rekordno-vyrosli-valyutnye-rezervy-1631090735.html> (data zvernennya 20.12.21).
49. Posly G7 ob`yavy`ly` pry`ory`tety reform v Ukraini na 2022 god. URL.: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2022/01/7/7132310/> (data zvernennya 30.12.21).

Kotik Y. V. Ukraine's National security: the economic dimension

The article reveals the essential characteristics of economic security, its components, role and features. The vision of national security of Ukraine as a set of interconnected components allows to put on the agenda its economic dimension as one of the main among others: military, energy, information, consolidating – political. The evolution of organizational and legal bases and institutions of public administration created to ensure economic security in the face of threats and their counteraction in independent Ukraine is traced, the effectiveness of their activities is assessed, the weaknesses of Ukraine's economic system. The interdependence and coherence of Ukraine's economic security and national economic interests and their direct impact not only on the economic but also on the political sovereignty of our state have been proved. It is argued that understanding the essence of the state's economic security as a means of protecting one's own interests, political elite and the slow growth of the economic culture of ordinary citizens are threats to Ukraine's economic security. Emphasis is placed on the need to complete the reforms, in particular, strengthen the protection of private property, change the law enforcement system and carry out urgent reforms and measures – large-scale privatization, corporate governance of state enterprises, overcoming low economic literacy, economic deregulation, innovative modernization, institutions, further economization of foreign policy to expand the geography and increase the capacity of Ukrainian exports, increase the efficiency of economic diplomacy. It is emphasized that the protection of the state lacks not so much a professional assessment of the economic dimension of national security and the declaration of reforms, as patriots-reformers and their support and understanding of society.

Keywords: National security, economic security of Ukraine, national economic interests, normative legal acts, indicators of economic security.